

РЕЦЕНЗІЯ

д.держ.упр., професора, професора кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету «Чернігівська політехніка»

Олійченка Ігоря Михайловича

на дисертаційну роботу

Кутової Марини Анатоліївни на тему:

**«Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення
інформаційної безпеки України»,**

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування

Актуальність обраної теми дисертаційного дослідження

В умовах глобалізації та інформатизації суспільства питання оперативного та вільного доступу до інформації, відкритого діалогу між державою та громадськістю є особливо актуальним. Двосторонній зв'язок між державною владою та громадськістю - один з невід'ємних елементів сучасного суспільства. Надзвичайно актуальним зараз є електронне урядування як складова сучасного демократичного суспільства та ефективної урядової діяльності за допомогою застосування інформаційних технологій.

У сучасному публічному управлінні електронний уряд розглядається як один із ключових інструментів розвитку інформаційного суспільства. Електронний уряд інтегрується в систему публічного управління для підвищення ефективності, прозорості та оптимізації управлінських процедур. У процесі модернізації, за умови виникнення потреби у структурних або змістовних змінах, відповідні корективи також передбачаються й не залишаються поза увагою. Модернізація публічного управління в межах електронного уряду базується на використанні сучасних цифрових технологій та досягнень у сфері інформаційно-комунікаційних систем. Подібні механізми покликані посилити роль публічного управління як найважливішого функціонального прояву сутності держави.

Зростання цифровізації українського суспільства та швидкий розвиток інформаційно-комунікаційних технологій призводять до появи нових кіберзагроз, що потребує своєчасного та ефективного стратегічного реагування на рівні держави. У цьому контексті особливої актуальності набуває питання формування стратегічних напрямів розвитку системи електронного урядування з урахуванням аспектів інформаційної безпеки. Вирішення цього завдання є важливим для створення послідовної, чітко структурованої та практично реалізованої політики, здатної комплексно реагувати на сучасні виклики в сфері інформаційної безпеки

Отже, тематика дисертаційної роботи Кутової М.А. є актуальною та важливою в умовах сьогодення.

Зв'язок дисертації з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до тематичного плану науково-дослідних робіт Національного університету «Чернігівська політехніка» за темою «Механізми державного управління регіональним розвитком в умовах переформатування владних відносин» (номер державної реєстрації 0120U105292), в якій авторкою розроблено механізм реалізації державної регіональної політики у сфері електронного урядування, що враховує територіальну нерівномірність розвитку цифрової інфраструктури, різний рівень доступності електронних послуг для населення, а також регіональні відмінності у ризиках та загрозах інформаційній безпеці.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій

Ознайомлення зі змістом дисертації дає змогу зробити висновок, що сформовані авторкою наукові положення, висновки та рекомендації є достатньо обґрунтованими та достовірними. Результати дисертаційної роботи базуються на проведених авторкою дослідженнях теоретичного та емпіричного характеру. Мета дисертації, яка полягає в комплексному теоретико-методичному обґрунтуванні напрямів розвитку електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки, а також розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення електронного урядування, відповідає темі дослідження, а сформульовані об'єкт та предмет дослідження відповідають науково-методичним вимогам.

Дисертаційна робота є логічним, структурованим та завершеним науковим дослідженням, якість якого підтверджує системність дослідження, що дозволило вирішити поставлене науково-прикладне завдання щодо розвитку електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки. У теоретичну основу покладено наукові праці українських та закордонних учених. У дисертації використано нормативно-правові та законодавчі акти України, офіційні матеріали Міністерства цифрової трансформації України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної служби статистики України, а також дані, отримані авторкою у процесі досліджень.

Методологічним базисом дисертаційної роботи є загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання, положення теорії державного управління, інформаційної безпеки, цифрової трансформації, а також методи міждисциплінарних досліджень, зокрема: загальнофілософський діалектичний метод, метод системного аналізу, абстрактно-логічний метод,

метод порівняльного аналізу, метод емпіричного аналізу та статистичний аналіз.

Обґрунтованість наукових пропозицій авторки, висновків та представлених рекомендацій підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, науковими публікаціями.

Структура і зміст дисертаційної роботи.

Відповідність дисертаційної роботи встановленим вимогам

Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів і висновків. Дисертаційна робота є цілісною, завершеною науковою працею, що містить повний комплекс встановлених вимогами структурних елементів: вступ, три розділи, висновки, а також анотацію, список використаних джерел, додатки. Загальний обсяг роботи становить 181 сторінку. У дисертації розглянуто теоретичні засади, методичні положення та практичні рекомендації щодо розвитку системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України, а також розроблено практичні рекомендації щодо вдосконалення відповідного нормативно-правового забезпечення.

Висновки, які зроблені за результатами дослідження, є змістовними та розкривають результати виконання поставлених завдань дослідження. Дисертаційна робота є логічною, послідовною та завершеною працею, що виконана авторкою самостійно. Пропозиції авторки пройшли апробацію та доведені до практичного використання.

Наукова новизна одержаних результатів

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці теоретико-методичних засад удосконалення напрямів розвитку електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки, а також розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення електронного урядування.

Найважливіші теоретичні та практичні результати, отримані Кутовою М.А., що свідчать про наукову новизну та особистий внесок дисертації, такі:

удосконалено:

- науково-теоретичне обґрунтування концептуального змісту електронного урядування, яке, на відміну від існуючих, розглядає електронного урядування як інтегровану систему цифрового публічного управління, що поєднує технологічний, нормативно-правовий, інституційний, соціальний та інформаційно-безпековий компоненти та характеризується адаптивністю до викликів цифрової трансформації (табл. 1.1, с.22-23);

- системну модель взаємозв'язку між електронним урядуванням та інформаційною безпекою, яка комплексно поєднує запити суспільства, завдання та функції електронного урядування, компоненти інформаційної безпеки (її складові, механізми захисту, типи загроз), а також відображає вплив загроз на вибір відповідних механізмів захисту (рис. 1.5, с.50);

- механізм реалізації державної регіональної політики у сфері електронного урядування, що, на відміну від існуючих, враховує просторову диференціацію цифрової інфраструктури, нерівномірність доступу до електронних послуг, а також регіональні асиметрії щодо ризиків і загроз інформаційній безпеці;

набули подальшого розвитку:

- теоретико-методологічне обґрунтування взаємозв'язку між електронним урядуванням та інформаційною безпекою в частині включення категорій «цифрова довіра», «архітектура нульової довіри» та «кіберстійкість» як системоутворюючих понять, що забезпечують концептуальну цілісність електронного урядування, яке, на відміну від фрагментарного підходу в попередніх дослідженнях, ґрунтується на основі міждисциплінарного аналізу в межах публічного управління, інформаційного права, кібербезпеки та цифрових технологій;

- модель стратегічного планування розвитку електронного урядування в Україні, в частині запровадження горизонтального поділу стратегічних пріоритетів за часовими періодами (рис.3.1, с.119);

- пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правового забезпечення інформаційної безпеки в електронному урядуванні, які поглиблено через конкретизацію напрямів правової адаптації українського законодавства, що включає розширення змісту Закону України «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України» шляхом включення архітектурного принципу нульової довіри як обов'язкової вимоги до публічних ІТ-систем (табл.3.1, с.148).

Практичне значення результатів дослідження

Рекомендації авторки використані у практичній діяльності Центру надання адміністративних послуг Іванівської сільської ради, враховано сформульовані здобувачем цифрові рішення у сфері адміністративного обслуговування населення, оптимізації документообігу та підвищенні рівня кіберзахисту (№ 305 від 28.04.2025); Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної державної адміністрації, враховано запропоновані авторкою стратегічні підходи до формування політики цифрового розвитку регіону та вдосконаленні інформаційної безпеки в діяльності органів влади (№ 01-01-24/4782-вих від 05.05.2025); Управління адміністративних послуг Чернігівської міської ради, враховано пропозиції щодо модернізації інформаційних систем, підвищення захисту персональних даних та впровадження електронної ідентифікації громадян у рамках цифрової трансформації адміністративних сервісів (№2354 від 22.05.2025); Національного університету «Чернігівська політехніка»: використано у навчальному процесі кафедри менеджменту та адміністрування, а також під час проведення лекційних та практичних занять з таких освітніх компонентів: «Публічне управління національною та державною безпекою», «Інформаційна політика та електронне урядування» (№ 202/08-917/вс від 09.05.2025).

Повнота викладення наукових результатів дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертації висвітлено в 7 наукових працях, з них: 3 статті у наукових фахових виданнях, 4 публікації у матеріалах наукових конференцій.

Наукові публікації відповідають вимогам п. 8, 9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502), щодо кількості публікацій, відповідності опублікованих результатів тим, що містяться у дисертації, апробації її основних положень.

Дотримання норм академічної доброчесності

За результатами аналізу представлених матеріалів не встановлено фактів порушення академічної доброчесності.

Дисертант дотримувався норм та принципів академічної доброчесності, норм законодавства про авторське право, порушень яких, як і академічного плагіату, не виявлено. У дисертації наявні посилання на відповідні джерела, зазначені у списку використаних джерел.

Висновки та пропозиції, що викликають певні сумніви, зауваження на окремі суперечності та можуть слугувати підґрунтям дискусії під час захисту дисертації

Зауважуючи високий рівень дисертаційного дослідження слід зазначити наступні зауваження та дискусійні положення.

1. На с. 42 дисертації авторка представляє структурно-функціональну модель інформаційної безпеки в системі електронного урядування (рис. 1.4). Проте у дисертації не конкретизується чому авторка обрала саме цей підхід для обґрунтування сутності інформаційної безпеки, дослідження її структури в системі електронного урядування.

2. У пп. 1.3 авторці доцільно було б більше уваги приділити досвіду зарубіжних країн у процесі забезпечення інформаційної безпеки в системі електронного урядування. Саме такий аналіз дозволив би поглибити теоретико-методологічний розділ новими результатами дослідження та визначити вже апробовані в інших країнах дієві методи та інструменти розвитку окреслених процесів.

3. На с. 108 (табл. 2.3) авторкою систематизовано та визначено проблеми нормативно-правового забезпечення електронного урядування в Україні в контексті інформаційної безпеки. Проте, на наше переконання, такі проблеми

варто було б більш ґрунтовно описати для формування подальших пропозицій щодо вдосконалення нормативно-правового механізму.

4. У пп. 3.3. авторці варто було б врахувати необхідність створення або удосконалення механізмів взаємодії між державними органами з питань кібербезпеки, зокрема між СБУ, Держспецзв'язком, Мінцифри тощо.

Однак, вказані вище зауваження та дискусійні положення не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційної роботи Кутової Марини Анатоліївни.

Загальні висновки та оцінка дисертації

Дисертаційна робота Кутової Марини Анатоліївни на тему «Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України» є завершеним, самостійним дослідженням, виконаним на актуальну тему, містить положення наукової новизни та має теоретичне і практичне значення.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» (зі змінами) та «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами й доповненнями від 19 травня 2023 р. № 502) та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502).

Зазначене дозволяє зробити висновок, що Кутова Марина Анатоліївна, авторка дисертації «Розвиток системи електронного урядування в контексті забезпечення інформаційної безпеки України», заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Рецензент:

доктор наук з державного управління, професор,
професор кафедри менеджменту та адміністрування
Національного університету
«Чернігівська політехніка»
МОН України

І.М. Олійченко